

7de zondag door het jaar

De wet van de vergelding ("oog om oog en tand om tand") moest voorkómen dat wraakacties uit de hand zouden lopen, maar Jezus wijst elke 'rechts'actie af en stelt zelf de andere wang aan te bieden als je op de ene geslagen wordt. Het past in de radicaliteit van de Bergrede. Dat was overigens niet helemaal nieuw. In het boek Leviticus staat al

iets dergelijks: niet haatdragend te zijn, geen wraak te nemen.

Thema: "Een haalbare kaart (?)"

EERSTE LEZING uit het boek Leviticus (19,1-2.17-18)

De Heer sprak tot Mozes: 'Zeg tot heel de gemeenschap van de Israëlieten: Wees heilig, want Ik, de Heer uw God, ben heilig. Wees niet haatdragend tegen uw broeder. Wijst elkaar terecht: dan maakt ge u niet schuldig aan de zonde van een ander. Neem geen wraak op een volksgenoot en koester geen wrok tegen hem. Bemint uw naaste als uzelf. Ik ben de Heer.'

TWEEDE LEZING uit het heilig evangelie van onze Heer Jezus Christus volgens Matteüs (5,38-48)

In die tijd zei Jezus tot zijn leerlingen: 'Gij hebt gehoord dat er gezegd is: Oog om oog, tand om tand. Maar Ik zeg u geen weerstand te bieden aan het onrecht, maar als iemand u op de rechterwang slaat, keer hem dan ook de andere toe. Als iemand u voor het gerecht wil dagen en uw onderkleed afnemen, laat hem dan ook het bovenkleed. Als iemand u vordert één mijl met hem te gaan, ga er dan twee met hem. Geeft aan wie u vraagt, en wendt u niet af als iemand van u lenen wil. Gij hebt gehoord dat er gezegd is: Gij zult uw naaste beminnen en uw vijand haten. Maar Ik zeg u: Bemint uw vijanden en bidt voor wie u vervolgen, opdat gij kinderen moogt worden van uw Vader in de hemel, die immers de zon laat opgaan over slechten en goeden en het laat

regenen over rechtvaardigen en onrechtvaardigen. Want als gij bemint die u beminnen, wat voor recht op loon hebt gij dan? Doen de tollenaars niet hetzelfde? En als gij alleen uw broeders groet, wat voor buitengewoons doet gij dan? Doen de heidenen dat ook niet? Wees dus volmaakt, zoals uw Vader in de hemel volmaakt is'

OVERWEGING

Elke samenleving, dierbare mensen, heeft als wezenlijk kenmerk het "samen-zijn". Je eigen leven is zonder anderen gewoon niks. Heel mooi, maar pas op, samenleving is niet hetzelfde als maatschappij, want dié laat een probleem zien. We spreken van maatschappij als het leefgebied van ieder afgelijnd is tegenover dat van anderen. Maatschappij is meer tegenover elkaar, samenleving meer met en naast elkaar, toegegeven dat er een grijs middengebied is.

Hoe dan ook, we hebben in ieder geval een zekere verantwoordelijkheid voor elkaar. Maatschappelijk is dat op veel terreinen wettelijk beschreven, maar als samenleving wordt het meer bepaald door een cultuur van beleefdheid, mededogen, aandacht en zo meer. Kortom, het is allemaal niet zo simpel. Ik zeg wel 'ns: we worden met ruim 7 miljard mensen in het onmetelijke heelal op een klein planeetje gevangen gehouden met de opdracht het met elkaar goed te kunnen vinden. Of, als u het evangelisch wilt zien: met de opdracht elkaar te beminnen. En dat is misschien nou net even te moeilijk.

Elke cultuur, ook de oudst bekende, heeft daarom regels gesteld om te voorkomen dat verschillen uit de hand lopen, – ja, met name zodra de opdracht tot vergeving uit liefde een onhaalbare kaart is. Dat is een deel van het thema. Ook onze huidige samenleving heeft vuistdikke wetboeken met regels die moeten voorkomen dat de mensen elkaar aanvliegen. Daarin zijn we weer meer maatschappij dan samenleving. De vraag is: hoe kom je daar uit? Is er überhaupt een mogelijkheid? Of is het alleen maar een doffe utopie?

Een voorbeeld van een kans vernemen we vandaag uit het evangelie, een fragment uit de Bergrede: "Oog om oog, tand om tand." Kennelijk was het vanouds al een probleem te aanvaarden dat iemand jou iets aandeed zonder recht op een antwoord van de getroffene. Dat motto stamt uit de tijd van Mozes, zeg maar ongeveer drie millennia geleden. Het was een belangrijke regel om escalatie van geweld te voorkomen. Zo kent de Joodse bijbel enige honderden regels, maar of die

werkten werd al heel vroeg betwijfeld. We lezen in de eerste lezing dan ook: "Neem geen wraak, koester geen wrok ...". Misschien dat dat wel werkte. Maar ja voor wie dat niet kon, dan maar "Oog om oog, tand om tand".

Hiermee is de boodschap van vandaag eigenlijk al geformuleerd. Want bij dat oog-om-oog blijft het niet, immers ook de andere wang toekeren als je op de ene geslagen wordt, – geleend geld niet terugvragen, – tegen een inbreker zeggen: neem de rest ook maar mee, – je vijanden beminnen. Dierbare mensen, wie kan dat? Sterker nog, wie wil dat eigenlijk verdedigen?

Onze cultuur laat de onhaalbaarheid van de Bergrede duidelijk zien, maar toch is het christelijke in onze cultuur niet helemaal verdwenen, bv. als in ons strafrecht mededogen en barmhartigheid toch een bescheiden rol blijken te spelen. In het algemeen gaan we voorzichtig en respectvol met elkaar om. Maar als het gedrag van de ander de spuigaten uitloopt, spelen we toch geen eigen rechter, maar schakelen wel een advocaat in. Oog-om-oog kennen wij niet, maar wel advocaten, deurwaarders, incassobureau's en zo meer.

Is onze westerse cultuur per saldo dan echt onchristelijk? Nou, in ieder geval niet onchristelijker geworden vergeleken met vroeger. Wie de geschiedenis een beetje kent, heeft voldoende in huis om te weten dat de Kerk de Bergrede heeft gepredikt maar nooit heeft gevolgd, – noch de kerkelijke overheid, noch de Kerk aan de basis. Niet altijd vanwege slechte bedoelingen, maar gewoon omdat die kaart onhaalbaar is.

Overigens, tussen haakjes: er zijn uitzonderingen. In elke tijd wel een enkeling. Recent bv. Titus Brandsma die na zijn gevangenneming letterlijk de Bergrede heeft gevolgd tot zijn dood toe in het concentratiekamp Dachau. Of denkt u in de geschiedenis aan Nelson Mandela en bisschop Desmond Tutu. De Kerk kent meer van die mensen, maar ze zijn heel zeldzaam en precies daardoor vallen zij op.

Als de Bergrede dan zo'n onhaalbare kaart is, hoe kijk je dan aan tegen het feit dat Jezus van Nazareth hem uitsprak? Wat had dat voor zin als toch bijna niemand het kan, u niet en ik niet?

Het is u, dierbare mensen, wellicht opgevallen dat het thema is voorzien van een vraagteken tussen haakjes. Is de onhaalbaarheid van de Bergrede dan toch niet helemaal een hard statement? Is er dan toch een evangelisch commentaar mogelijk op het feit dat we doorgaans meer maatschappij zijn dan samenleving, meer schuldeiser dan schulddelger, meer vergelder dan vergever? Inderdaad en dat zit 'm in wie Jezus van Nazareth eigenlijk was. Het feit dat Hij de Bergrede uitsprak, terwijl Hij wist dat die kaart onhaalbaar is, ... dát feit brengt je bij het geloof dat Hij de Gezondene van de Vader is. Namens de Vader

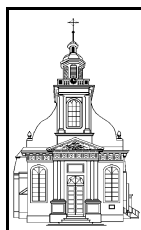
bracht Hij ons de Bergrede en de Vader zond Hem om de gehele mensheid op te tillen boven ons onvermogen. Dat heet, dierbare mensen, verlossing. De Bergrede is het ideaal, waarvan ons, u en mij, ons onvermogen wordt vergeven door de Schepper zelf die zijn liefde daarin formuleert.

Dierbare mensen, dat kun je alleen geloven. Dat wil zeggen: aanvaarden dat de Vader zich in Jezus van Nazareth met de gehele mensheid vereenzelvigde. Het fundament van Jezus' evangelische boodschap is de liefde, – de liefde van Hem die elke rechtsaanspraak doet verdampen.

Wat doen we dus met het vraagteken achter het thema? Is de Bergrede onhaalbaar? Ja, voor zover ons mensen en zonder tussenkomst van God. Echter niet onhaalbaar als je gelooft dat Jezus Christus voor ons onvermogen instaat. Geloof je dat niet, dan is die hele Bergrede dwaasheid. Geloof je het wel, dan heb je de moed de auteur van de Bergrede te volgen zo goed als je kunt en ben je tegelijk gedechargeerd voor je tekorten.

Dan worden we meer samenleving en minder maatschappij, meer geloofsgemeenschap dan een cultureel verband, meer levend met liefde dan staan op je strepen.

(– Ruimte voor aantekeningen –)

Katholieke geloofsgemeenschap
St. Petrus' banden
Driebergen-Rijsenburg, 23 februari 2020
© Frans E.M.Verhaar pr.